

אוניברסיטת רייכמן
המכון למדיניות נגד טרור (ICT)
בתמיכת קרן חוסידמן

הערות לגבי עונש מוות למחבלים

פרופ. אריאל מררי

מרץ 2026

אודות המכון הבינלאומי למדיניות נגד טרור

המכון הבינלאומי למדיניות נגד טרור (ICT) הינו אחד ממכוני המחקר האקדמיים המובילים בעולם בנושא הלוחמה בטרור. על ידי שימוש בגישה רב תחומית מולטידיסיפלינרית, ICT פועל לייצר שיתופי פעולה בינ"ל במאבק בטרור.

כמכון מחקר עצמאי אשר אף מוציא את מחקריו מן הכח אל הפועל ומפעיל את יכולותיו בעולם המעשה ICT , מתמקד בעולמות הטרור, לוחמה בטרור, בטחון לאומי והגנת המולדת,, חולשות וחשיפה לאיומים, הערכות מצב וסיכון, ניתוחי מודיעין ומדיניות בטחון.

ICT משמש כצומת ופורום בינלאומיים מרכזיים למקבלי החלטות וחוקרים אקדמיים וככזה ICT נשען, בין היתר, בקורסים המועברים על ידיו, מחקריו, פרסומיו והפרוייקטים המבוצעים על ידיו, על נסיונם המקיף, מומחיותם הייחודית ומערכת הקשרים הבינלאומית הענפה של האנשים והארגונים הנזכרים לעיל בעולמות הטרור והלוחמה בטרור.

בנוסף לפרסום מחקרים, דוחות מצב, ופרסומים אקדמיים בתפוצה עולמית, ICT משמש בית למספר סמינרים, סדנאות וכנסים בינלאומיים אשר מטרתם ללמד ולייצר פלטפורמה לדיון וחילופי מידע והשקפות בנושאי בטחון אזורי וגלובלי, הגנה ומדיניות ציבורית כמו גם הצעות אופרטיביות למדיניות ציבורית משופרת בנושאים האמורים.

רשיונות והפצה

פרסומי ICT מוצאים לאור בפורמט פתוח ומופצים תחת Creative Commons Attribution-Noncommercial-NoDerivatives 4.0 International Public License המתיר שימוש חוזר, הפצה והעתקה שאינם מסחריים בכל מדיה שהיא, ובלבד שהתוכן המקורי צוטט כראוי ולא עבר שינוי, המרה, או שימש כרובד במוצר אחר או פרסום אחר.

הערות לגבי עונש מוות למחבלים

פרופ. אריאל מררי

כאשר נזכרים במעשי טרור נתעבים שבהם נרצחו ללא הבחנה ילדים, נשים וקשישים, קל להבין את הדרישה להחיל עונש מוות על מבצעי פיגועים כאלה. כל אדם הגון ירצה למנוע מעשים כאלה בכל דרך חוקית. אולם במאבק בטרור, כמו בנושאים רבים אחרים, מוטב להעדיף את השיקול הרציונאלי על הדחף האמוציונלי. והשיקול הרציונאלי מוביל למסקנה שנזקו של חוק עונש מוות למחבלים עולה ללא ספק על תועלתו, וזאת מהסיבות להלן.

<u>עונש מוות לא ירתיע ארגוני טרור אלא יעודד אותם לבצע פיגועים</u>

מחקרים קרימינולוגיים חלוקים לגבי השאלה האם עונש מוות מרתיע פשיעה, ובמיוחד מעשי רצח.[i] התיאור המדוייק ביותר של הידע הקרימינולוגי בנושא הוא, כי אין הוכחה משכנעת שעונש מוות מרתיע, ואין גם הוכחה חד משמעית שאינו מרתיע. אולם מחקרים אלה נעשו על פשיעה פלילית רגילה, לא על מעשי טרור ממניעים אידיאולוגיים. **ככל הנוגע לפעילות טרור ממניעים אידיאולוגיים, הניסיון המצטבר וגם מחקרים אקדמיים, מראים בברור כי עונש מוות אינו מרתיע ארגוני טרור.**

---

[i] ראה למשל:

National Research Council. (2012). Deterrence and the death penalty. The National Academies Press. https://doi.org/10.17226/13363. Donohue, J. J., & Wolfers, J. (2005). Uses and abuses of empirical evidence in the death penalty debate. Stanford Law Review, 58(3), 791–846; Durlauf, S. N., Fu, C., & Navarro, S. (2011). Capital punishment and deterrence: Understanding disparate results. Journal of Quantitative Criminology, 27(1), 1–29. Nagin, D. S. (2013). Deterrence in the twenty-first century. Crime and Justice, 42(1), 99–263.

© International Institute for Counter-Terrorism

בבחינת האפקט ההרתעתי של עונש מוות, יש להתייחס בנפרד לארגוני טרור ולמחבלים שאינם שלוחי ארגונים, אלא פועלים ביוזמת עצמם (להלן: "מחבלים עצמאיים"). **פעילותם של הארגונים משמעותית לאין ערוך יותר מזו של המחבלים העצמאיים מבחינת חומרת הפיגועים, מספר הנפגעים בהם, והאפקט הפסיכולוגי והפוליטי שלהם**. בישראל, כל פיגועי ההתאבדות רבי הקורבנות וכל פיגועי המיקוח של התבצרות עם בני ערובה, למעט אחד (פיגוע קו 300), בוצעו בידי חוליות שגויסו, אומנו, חומשו ונשלחו ע"י ארגוני טרור. מעצם העובדה שארגוני הטרור הפלסטיניים שלחו את אנשיהם לפיגועי התאבדות, כלומר להרוג את עצמם במו ידיהם על מנת להרוג ישראלים, ניתן להבין שעונש מוות לא ירתיע אותם (לא את הארגונים ולא את המפגעים עצמם). מדובר במספרים גבוהים מאד של מחבלים מתאבדים. בתקופת האינתיפאדה השנייה, לפי נתוני צה"ל, בארבע השנים 2001-2004, היו בישראל 128 פיגועי התאבדות ועוד 432 נסיונות פיגועי התאבדות שסוכלו, בסה"כ 560 מקרים שבהם מחבלים הרגו את עצמם בפועל, או ניסו לעשות כך, כדי להרוג ישראלים ראה נספח 1).[ii] מכאן, **נכונותם של ארגוני הטרור להקריב את חבריהם אינה מוטלת בספק, והחלת עונש מוות על מבצעי פיגועים לא תרתיע את הארגונים**, ויתכן שאף תעודד אותם ליזום פיגועים קשים כדי להביא לעימות בעל ערך תעמולתי עצום בשבילם, כפי שיתואר בהמשך.

שאלה אחרת היא, האם החלת עונש מוות על תרתיע את המפגעים הפוטנציאליים בעצמם (ללא קשר להשפעת החוק על הארגונים). מחקרים פסיכולוגיים-מודיעיניים שבוצעו בישראל, בהשתתפות אמ"ן, שב"כ ושרות בתי הסוהר, שבהם נבדקו מחבלים שניסו בפועל לבצע פיגועי התאבדות, בידי צוות פסיכולוגים מנוסים וחוקרים בכירים משב"כ ואמ"ן, מצאו כי 40% **מהמחבלים המתאבדים היו בעלי נטייה אובדנית**. מלבדם, גם מחבלים שהביעו חשש מהמוות היו נכונים ללכת אל מותם הוודאי מתוך הרגשת מחוייבות לארגון ולמשימה.[iii]

[ii] Israel Defense Forces, General Info and Statistics (2005). Ebb and Flow summary, updated for 1/11/2005. Available at: http://www1.idf.il/dover/site/mainpage.asp?sl=EN&id=22&docid=37572.EN, accessed December 16, 2005.

[iii] Merari, A., Diamant, I., Bibi, A., Broshi, Y. and Zakin, G. (2010) Personality Characteristics of "Self Martyrs"/"Suicide Bombers" and Organizers of Suicide Attacks, Terrorism and Political Violence, 22: 1, 87 — 101. DOI: 10.1080/09546550903409312; Merari, A., Fighel, J., Ganor, B., Lavie, E., Tzoreff, Y. and Livne, A. (2010). Making Palestinian "Martyrdom Operations"/"Suicide Attacks": Interviews with Would-Be Perpetrators and Organizers. Terrorism and Political Violence, 22: 1, 102 — 119. DOI: 10.1080/09546550903409403; Merari, A. Driven to Death: Psychological and Social Aspects of Suicide Terrorism. New York: Oxford University Press, 2010, Chapters 4 and 5.

מחקר אקדמי אחר, שבוצע בהשתתפות המשרד לביטחון פנים, שצוות החוקרים בו היה דומה לזה שבמחקר שנזכר לעיל, בדק את המניעים וההתנהגות של מחבלים עצמאיים, אשר פעלו ביזמת עצמם ללא מעורבות של ארגון טרור כלשהו.[iv] [v] נמצא כי בקרב רבים מהם המניע העיקרי לביצוע הפיגוע היה רצון למות. כמחצית מהמפגעים היו אובדניים. כשני שלישים מהמפגעים היו בעלי הפרעות אישיות חמורות, אחדים מהם פסיכוטיים. כרבע מהמפגעים הונעו בעיקר מסיבות אידיאולוגיות. מטרתם העיקרית של אלה היתה להרוג, ולא ליהרג, אולם גם הם היו נכונים למות בביצוע הפיגוע. במחקר זה אמרו 54% מהמפגעים העצמאיים כי קיוו למות בפיגוע, ו-58% העריכו את הסיכוי שיהרגו בפיגוע כגבוה מ – 50%. יש לציין, כי הפיגועים שבוצעו בידי המפגעים העצמאיים היו בעיקר תקיפות באמצעות נשק קר (סכין וכו'), פיגועי דריסה, ומספר קטן של פיגועים באמצעות נשק חם. ככלל, היו פיגועים אלה הרבה פחות חמורים מהפיגועים שבוצעו ע"י ארגוני טרור. מבחינת ההשפעה המרתיעה של עונש מוות לגבי מפגעים עצמאיים, אי אפשר לשלול לחלוטין את האפשרות שמיעוטם יורתעו (אלה שאינם מבקשים למות, ואשר פחד המוות גובר על עוצמת המניעים האידיאולוגיים שלהם), אם יצפו שיחול עליהם עונש מוות. **אולם ביסודו של דבר יש לזכור כי מבצעי הפיגועים העצמאיים ביצעו את הפיגועים למרות שהיו מודעים לסיכוי הגבוה של מותם המיידי במהלך הפיגוע, ועל כן אין זה סביר להניח כי אפשרות עונש מוות בעתיד היתה מרתיעה אותם**.

<u>הניסיון ההיסטורי בשאלת השפעת עונש מוות על טרוריסטים</u>

בארצות שבהן נגזרו ובוצעו עונשי מוות נגד טרוריסטים, איננו יודעים אם הסיכון של עונש מוות הרתיע חלק מהאנשים מהצטרפות לארגוני טרור או מביצוע מעשי טרור חמורים. אבל ידוע לנו בבירור כי לאורך כל ההיסטוריה, ארגונים המונעים ממוטיבציה אידיאולוגית, גם ארגוני טרור וגם גרילה לא הורתעו על ידי עונשי מוות שנגזרו על חבריהם, המשיכו בפיגועים ואף הגבירו אותם. דוגמאות בולטות הן: במאבק נגד ה – FLN

[iv] Merari, A. & Ganor, B. (2022) Interviews With, and Tests of, Palestinian Independent Assailants, Terrorism and Political Violence, 34: 8, 1595-1616, DOI: 10.1080/09546553.2020.1821668.

[v] Branche, R. (2018). Parallel ambiguities: Prisoners during the Algerian War of Independence. In A. Barros & M. Thomas (Eds.), The civilianization of war: The changing civil–military divide, 1914–2014 (pp. 100–115). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/9781108643542.006; Quemeneur, T., Siari Tengour, O., & Thénault, S. (Eds.). (2023). Dictionnaire de la guerre d'Algérie. Bouquins; Thénault, S. (2001). Une drôle de justice: Les magistrats dans la guerre d'Algérie. La Découverte.

באלג׳יריה הוציאה צרפת להורג בגיליוטינה כ – 200 אנשי FLN בשנים 1954-1961.[i] בתקופת המאבק לעצמאות של אירלנד (1919 – 1921), הוצאו להורג בידי בריטניה יותר מ- 20 אנשי IRA שהורשעו בבתי משפט צבאיים.[vi]

גזר דין מוות למחבלים יגרום לממשלה ולמדינה נזק רב בין אם יבוצע ובין אם לאו

אם יגזר עונש מוות על מחבל, סביר מאד שארגוני המחבלים יחטפו ישראלים או יהודים שאינם ישראלים, בארץ או מחוצה לה, ויאיימו להרגם אם יבוצע גזר הדין. איום זה יעורר לחץ ציבורי עצום על הממשלה להמנע מביצוע גזר הדין. במדינה שנוהגת לשחרר מאות מחבלים כלואים שביצעו מעשי רצח בתמורה להשבת חטופים בודדים, קשה להניח שהממשלה תבצע את גזר הדין בנסיבות אלה. שחרורו של הנידון למוות כדרישת המחבלים, או אף המתקת דינו, יהוו כניעה לטרור, יציגו את הממשלה כחסרת אונים ויעוררו ביקורת קשה מאד של חלק מהציבור. מאידך גיסא, ביצוע גזר הדין יביא קרוב לוודאי לרצח בני הערובה בידי חוטפיהם ויביא לזעם ציבורי נרחב עוד יותר. מבחינה זו, ישרת עונש המוות את ארגוני המחבלים. משום כך גם סביר להניח כי ארגוני טרור ירצו להעמיד את הממשלה במבחן זה מוקדם ככל האפשר. בקונטקסט העכשווי שלנו, סביר גם להניח שארגוני הטרור הפלסטיניים ישמחו לעימות מול ישראל בזירה הבינלאומית שחלק גדול ממנה תומך עכשיו במאבקם ועויין את ישראל.

מכל האמור לעיל עולה כי הטלת עונש מוות על מחבלים לא רק שלא תרתיע מבצעי פיגועי טרור עתידיים, אלא שתגרום נזק ממשי להתמודדות עם הטרור בזירה הפנימית והבינלאומית.

נספח 1

נתוני צה״ל על פיגועי התאבדות שבוצעו ופיגועי התאבדות שסוכלו בשנים 2000-2004

מקור:

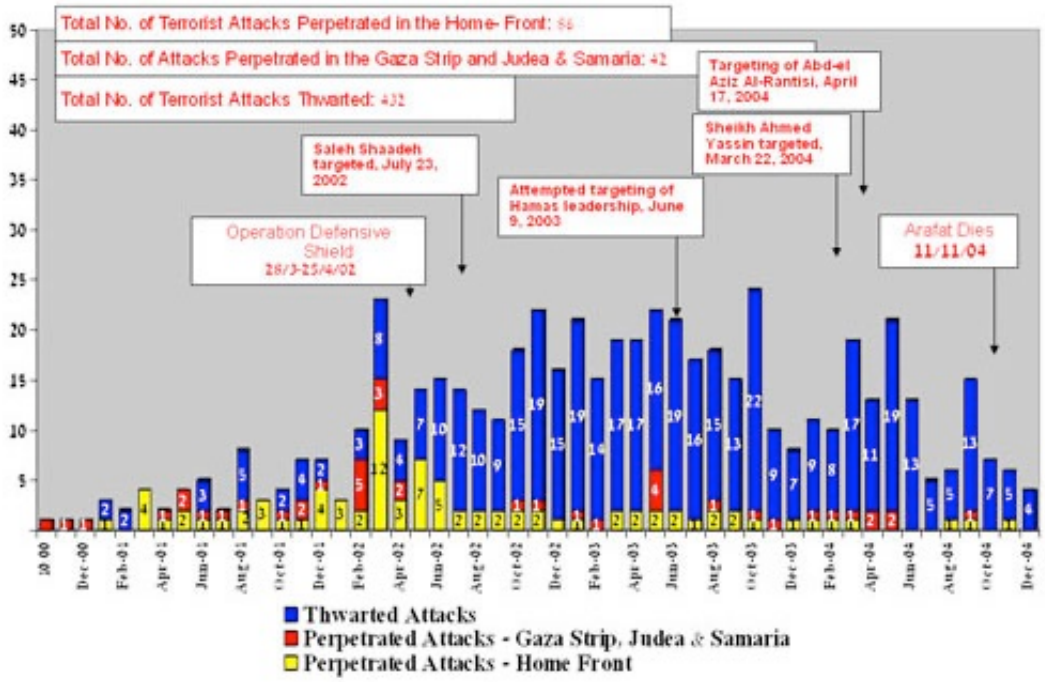
[vi] Townshend, C. (2013). The Republic: The fight for Irish independence, 1918–1923. Allen Lane / Penguin.

General Info and Statistics

02/11/2005

'Ebb and Flow' summary, updated for 01/11/2005

Suicide Attacks: Quarterly Perpetrated Vs. Thwarted Attempts

Suicide Attacks During "Ebb & Flow" - Attempted attacks Vs. Perpetrated

